

HET NATUURRAPPORT

VLAAMSE STEDEN EN GEMEENTEN 2006-2012

Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten 2006-2012

Een studie van Natuurpunt vzw

Tekst en analyse: Annelore Nys

Gegevensverwerking: Karin Gielen en Wout Opdekamp

Redactie: Joris Gansemans

Met bijzondere dank aan Jeroen Van Malderen en Melina Tenbrock

Kaarten: Claus Goettfert

Beeld cover: www.coming-soon.be

Met bijzondere dank aan: alle vrijwilligers die gegevens invoeren in www.waarnemingen.be, de provincies, ANB, vzw Durme, Limburgs Landschap en alle medewerkers van Natuurpunt die hun expertise ten dienste hebben gesteld voor de uitwerking van dit rapport.

Referentie: Nys A, 2012. 'Het natuurrapport van de Vlaamse steden en gemeenten 2006-2012'. Rapport Natuurpunt, Mechelen

www.natuurpunt.be

Samenvatting	4
Inleiding.....	7
Oppervlakte natuur in de Vlaamse steden en gemeenten	9
Inleiding	9
Methodologie	9
Resultaten	10
Soorten	14
Achtergrond	14
Methodologie	14
Resultaten	14
Verdeling soortenrijkdom over de Vlaamse steden en gemeenten.....	17
Bespreking.....	19
Deze gemeenten doen het voor	19
Beleidsindicatoren	22
Achtergrond	22
Methodologie	22
Resultaten	23
Bespreking.....	25
Wat kan de gemeente zelf doen.....	25
Conclusies.....	26
Aanbevelingen	26
Steden en gemeenten.....	26
Aanbevelingen aan de Vlaamse provincies.....	27
Aanbevelingen aan het Vlaams gewest	28
Data.....	28
Referenties.....	29
Appendix 1 Overzichtstabel.....	30

Samenvatting

Hoe goed scoort het natuurbeleid van de Vlaamse gemeenten? Er is een groep van koplopers, die een aanzienlijke voorsprong hebben op de rest van een uitgesmeerd peloton, zo blijkt uit deze studie van Natuurpunt naar aanleiding van de lokale verkiezingen. Eén op de vijf gemeenten zet zich actief in om natuur te beschermen. Eén op de zes doet zo goed als niets. De rest zweeft daar tussen. Uit de analyse blijkt de doorslaggevende rol van de provincies in het natuurbeleid. In gemeenten uit Limburg en Vlaams-Brabant is het gemeentelijk soortbeschermingsbeleid opvallend beter uitgewerkt.

Gemeenten beschikken over belangrijke bevoegdheden om een doortastend natuurbeleid te voeren. Ze kunnen ruimte maken voor natuur door gebieden aan te kopen of veilig te stellen, ze kunnen specifieke planten en dieren beschermen via soortbeschermingsplannen en ze kunnen de bevolking sensibiliseren om zo lokaal draagvlak te creëren voor natuur.

Voor de komende lokale bestuursakkoorden heeft Natuurpunt een aantal beleidsvoorstellen klaar. Centraal daarbij staat de vraag om per inwoner van de gemeente minstens één vierkante meter natuur per jaar te realiseren. Wanneer alle gemeenten die doelstelling zouden waarmaken, betekent dat 640 hectare nieuwe natuur per jaar.

Voor deze studie analyseerde Natuurpunt de gegevens over de oppervlakte natuur van de overheid (Agentschap voor Natuur en Bos, ANB), de domeinbossen, openbare bossen en parken in beheer van ANB, gebieden van verenigingen die natuurgebied beheren, militaire domeinen met natuurprotocol en provinciale domeinen op het grondgebied van de gemeente. Daarnaast werd gebruik gemaakt van www.waarnemingen.be, een databank met meer dan vijf miljoen soortgegevens. Tot slot werd het gemeentelijk natuurbeleid geanalyseerd via de acties die de gemeenten de afgelopen legislatuur hebben opgezet voor natuur.

Ruimte voor natuur

Welke gemeente heeft de grootste oppervlakte natuur? Gemeten naar oppervlakte natuur ten opzichte van de totale oppervlakte van de gemeente is Hoeilaart de meest natuurrijke gemeente van Vlaanderen. Goed 58% van het grondgebied bestaat uit natuurgebied. Reden voor die hoge score is de historische aanwezigheid van het Zoniënwoud. Ook voor de andere gemeenten uit de top drie -- Oud-Heverlee en As -- geldt dat het voornamelijk reeds bestaande natuurgebieden zijn die ervoor zorgen dat de gemeente hoog scoort. Daar heeft het gemeentelijk beleid van de afgelopen legislatuur uiteraard weinig invloed op gehad. Maar als het om nieuwe natuur gaat, spelen lokale besturen dan weer wel een belangrijke rol. Van de 228 gemeenten waar Natuurpunt de afgelopen zes jaar natuurgebieden aankocht, stelden 85 gemeenten (37%) aankoopsubsidies ter beschikking. Uit de analyse van Natuurpunt blijkt dat grote oppervlaktes natuur vooral beschermd kunnen worden wanneer gemeentebesturen financieel bijspringen. Zonder gemeentelijke steun is het moeilijk om grote natuurgebieden aan te kopen.

Bovendien blijkt de oppervlakte natuur erg ongelijk verdeeld onder de Vlamingen. Voor elke Vlaming is er vandaag 150 m² natuur. 190 gemeenten hebben minder dan 150 m² natuur per inwoner op hun grondgebied. Meer dan de helft van de Vlaamse steden en gemeenten stelt het zelfs met minder dan 100 m² natuur per inwoner. Gemeenten die bijzonder goed scoren

op oppervlakte natuur per inwoner zijn de Limburgse gemeenten Meeuwen-Gruitrode (2635,8 m²/inwoner), Hechtel-Eksel (2430,3 m²/inwoner) en Voeren (1712,3 m²/inwoner).

Kwaliteit

Ook voor planten en dieren buiten natuurgebieden blijkt het gemeentelijk beleid het verschil maken. Via soortbeschermingsplannen kunnen gemeentebesturen concrete maatregelen op poten zetten om specifieke soorten te beschermen. Opvallend is dat vooral de gemeenten in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant goed scoren voor hun natuurbeleid. Niet toevallig spelen beide provincies een voortrekkersrol in het stimuleren van gemeenten om een actief natuurbeleid te voeren. Het provinciaal natuurbeleid blijkt vooral op vlak van soortbescherming duidelijk vruchten af te werpen.

Welke gemeente heeft het meeste planten en dieren? Wat betreft biodiversiteit, het totaal aantal planten en dieren, blijken vooral gemeenten uit de provincies Antwerpen en Limburg goed te scoren. In de analyse van Natuurpunt blijken Dilsen-Stokkem en Genk (Limburg) de ranglijst van meest soortenrijke gemeente aan te voeren, voor Antwerpen. De aanwezigheid van grote natuurgebieden blijkt een uitgesproken positieve impact te hebben op het aantal planten en dieren, net zoals de totale oppervlakte van de gemeente. Voor een aantal diersoorten werden de Vlaamse gemeenten apart gerangschikt. Brugge (West-Vlaanderen) heeft het hoogst aantal vogelsoorten, Genk (Limburg) leidt de rangschikking van het aantal vlindersoorten en Lanaken (Limburg) heeft het hoogst aantal reptielen en amfibieën op zijn grondgebied.

Aanbevelingen voor lokaal natuurbeleid

Op basis van de resultaten uit de studie concludeert Natuurpunt dat steden en gemeenten een cruciale schakel vormen voor meer natuur dicht bij huis. Om die functie waar te maken heeft de vereniging een aantal aanbevelingen uitgewerkt.

Gemeentelijk beleid

Natuurpunt vraagt dat steden en gemeenten jaarlijks per inwoner minstens één vierkante meter bijkomende natuur realiseren. Daarnaast vraagt de vereniging dat elke gemeente één actieplan per soortengroep van de Rode Lijst uitwerkt en uitvoert. Tenslotte vraagt Natuurpunt dat de besturen financiële steun voorzien voor de werking van lokale natuurverenigingen. Die brengen als lokaal verankerde vrijwilligersvereniging mensen bij elkaar, neemt ze mee in de natuur en stimuleert ze om zelf de handen uit de mouwen te steken.

Provinciaal beleid

Uit de analyse van het lokaal natuurbeleid blijkt duidelijk dat de provincies een sturende rol hebben. Natuurpunt roept de provincies op om deze rol op te nemen en de gemeenten te stimuleren om werk te maken van natuurprojecten, waaronder een provinciaal soortenbeleid. Via informatie, sensibilisatie en (vooral) actie – in samenwerking met partners, kan de provincie een belangrijke motor worden in het beschermen van lokaal belangrijke planten en dieren.

Vlaams beleid

Ook voor het Vlaamse niveau heeft Natuurpunt een aantal aanbevelingen. Het is immers vanuit dat niveau dat het gemeentelijk beleid mee wordt gestuurd. Maar de grootste onduidelijkheid heerst vandaag op Vlaams niveau. In het witboek Interne Staatshervorming werd aangekondigd dat de samenwerkingsovereenkomst tussen het gewest en de gemeenten zou stoppen. Sindsdien bleef het stil. Natuurpunt vraagt om prioritair werk te maken van een bijgestuurde samenwerkingsovereenkomst. Die moet in overeenstemming zijn met de uitgangspunten van de Interne Staatshervorming en het ontwerpdecreet planlastvermindering, om zo de overmatige detailsturing en administratieve rompslomp te schrappen en te focussen op globale verbintenissen. Het gebrek aan visie op Vlaams niveau over de rol van de lokale besturen inzake natuurbeleid zorgt voor grote onduidelijkheid bij de gemeenten, die aan hun meerjarenplanning en –begroting moeten werken.

Daarnaast legt de studie van Natuurpunt een aantal pijnpunten bloot over de beschikbaarheid van data. De natuurindicatoren-website (<http://www.natuurindicatoren.be/>) bevat wel enkele indicatoren, gekoppeld aan de samenwerkingsovereenkomst, maar die loopt in 2013 af. Vandaag is nog steeds onduidelijk of en zo ja wat er in de plaats zal komen en hoe dat zal gemonitord worden. Andere indicatoren zijn verouderd of niet opgesplitst tot op gemeentelijk niveau. Ook op provinciaal niveau blijkt weinig goede data beschikbaar te zijn. Dit impliceert dat het gewest (en de provincies) amper zicht hebben op de kwaliteit van het natuurbeleid van de gemeenten. Dit bemoeilijkt uiteraard het voeren van een beleid. Natuurpunt beveelt dan ook aan dat de Vlaamse overheid werk maakt van een accuraat monitoringssysteem. Enkel op die manier kan nagegaan worden of het gevoerde beleid ook de nodige resultaten boekt.

Inleiding

In dit rapport presenteert Natuurpunt een analyse van de toestand van de natuur en van het natuurbeleid van de Vlaamse steden en gemeenten voor de periode 2006-2012. Het werd opgesteld naar aanleiding van de lokale verkiezingen in Vlaanderen van 14 oktober 2012.

De inwoners van Vlaamse steden en gemeenten hebben nood aan natuur in de buurt. 85% van de Vlamingen wil dat natuur dicht bij huis beschermd wordt (RWO, 2011). Natuur zorgt voor een aangename leefomgeving, een streekeigen identiteit en levert tal van recreatiemogelijkheden op. Daarnaast vervult de natuur ook andere functies: ze zorgt voor proper water, zuivere lucht, minder schommelingen bij extreme temperaturen en een bescherming tegen overstromingen.

Maar Vlaanderen is arm aan natuur. Met meer dan 6 miljoen burgers en een oppervlakte van 13,5 miljard vierkante meter, telt Vlaanderen gemiddeld 2.175 vierkante meter per inwoner. Daarvan is vandaag slechts 150 vierkante meter (7%) puur natuur (openbare bossen, natuurgebieden in beheer door terreinbeherende verenigingen en ANB en militaire domeinen). Dat is peulschil in vergelijking tot andere landen (NARA 2009) en het ruimtegebruik van andere sectoren. Per Vlaming is maar liefst 565m² (26%) bebouwd (infrastructuur, woningen en industrie). De open ruimte die ons rest wordt voor het leeuwendeel ingenomen door landbouw (1.100 vierkante meter per inwoner of 51%) (MIRA 2009).

In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV, 1997) stelde Vlaanderen zich als doel om, gespreid over 10 jaar, 48.000 ha (76 vierkante meter per inwoner) extra natuur- en bosgebied aan te duiden. 15 jaar later, blijkt amper één derde van de doelstelling gehaald. Het aanduiden van groene bestemming alleen is natuurlijk niet genoeg. Het is ook van belang dat de (nieuwe) bestemming effectief gerealiseerd wordt. De Vlaamse regering had zichzelf tot doel gesteld om jaarlijks 3.000 ha extra natuur effectief realiseren. Maar ook die doelstelling wordt niet gehaald. De aankoopsubsidies voor terreinbeherende verenigingen zijn de laagste sinds vorige eeuw (-20%).

Niet alleen de oppervlakte natuur is beperkt in Vlaanderen, ook de kwaliteit ervan is laag. Heel wat planten en dieren hebben het moeilijk om te overleven. De natuurindicatoren van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) voor Vlaanderen tonen dat 31% van alle geëvalueerde soorten regionaal uitgestorven of bedreigd zijn. Het scenariorapport 2030 van het INBO toont bovendien aan dat bij ongewijzigd beleid de soortenrijkdom in Vlaanderen nog verder achteruit zal gaan (NARA 2009).

Deze problemen lijken onoverkomelijk groot om aangepakt te worden door lokale besturen. Nochtans kan een ambitieus gemeentelijk natuurbeleid wel degelijk het verschil maken. Gemeenten staan dicht bij hun inwoners en hebben de beste terreinkennis. Elke gemeente heeft belangrijke bevoegdheden op vlak van natuur en bos, ruimtelijke ordening, en de ondersteuning van lokale verenigingen. En elk gemeentebestuur kan die bevoegdheden inzetten om te investeren in een leefbare en groene leefomgeving, waar het aangenaam wonen is.

Na de volgende verkiezingen zal er heel wat veranderen voor de gemeenten. Volgens het nieuwe gemeentedecreet werken de gemeentebesturen na de lokale verkiezingen van 2012

met strategische meerjarenplannen, verankerd in een zesjarige lokale beleidscyclus. De gemeente moet lange termijn doelstellingen voor natuur in deze strategische meerjarenplannen verwerken, zodat milieuresultaten ingebed zitten in het algemene beleid van de gemeente en maximaal meesporen met andere doelstellingen van de gemeente.

Daardoor hoeft men niet meer voor elk beleidsthema apart een eigen sectoraal plan uit te werken. Dit spoort samen met het zgn. planlastendecreet. Ook dit decreet verankert de lokale beleidscyclus en het strategisch meerjarenplan bij de lokale besturen. Het planlastendecreet ambieert daarbij een cultuurverandering voor de Vlaamse overheid, die enkel mag sturen op hoofdlijnen en meer operationele autonomie moet laten aan de lokale besturen. Daarnaast is er de interne staatshervorming, waarmee de Vlaamse overheid wil komen tot een betere taakverdeling tussen gewest, provincies en gemeenten. In het kader van deze interne staatshervorming werd beslist om de Samenwerkingsovereenkomst (SO) Leefmilieu, die loopt tot en met 2013, niet te verlengen. Voor heel wat gemeenten is de SO de basis voor hun milieubeleid. Afschaffen van de SO heeft bijvoorbeeld als gevolg dat de verplichting van een gemeentelijke MINA-raad vervalt. Ook de subsidiëring van de MiNa-werkers loopt via de SO, waarmee 270 werkplaatsen voor laaggeschoolden betaald worden. Daarnaast wordt ook de functie van de gemeentelijke duurzaamheidsambtenaar gefinancierd in het kader van de samenwerkingsovereenkomst.

Oppervlakte natuur in de Vlaamse steden en gemeenten

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanwezige oppervlakte natuur in de Vlaamse steden en gemeenten geanalyseerd. Heel wat gemeenten hebben een historische aanwezigheid van grote oppervlaktes natuur, zoals natuurgebieden van de Vlaamse overheid en terreinbeherende verenigingen of militaire domeinen. Daar heeft het gemeentelijk beleid van de afgelopen legislatuur uiteraard weinig invloed op gehad. Maar als het om nieuwe natuur gaat, kunnen lokale besturen dan weer wel een belangrijke rol vervullen. **Vlaanderen is arm aan natuur.** Met meer dan 6 miljoen burgers en een oppervlakte van 13,5 miljard vierkante meter, telt Vlaanderen gemiddeld 2.175 vierkante meter per inwoner. Daarvan is vandaag slechts 150 vierkante meter (7%) puur natuur (openbare bossen, natuurgebieden en militaire domeinen). Dat is peulschil in vergelijking tot andere landen (NARA 2009) en het ruimtegebruik van andere sectoren. Per Vlaming is maar liefst 565m² (26%) bebouwd (infrastructuur, woningen en industrie). De open ruimte die ons rest wordt voor het leeuwendeel ingenomen door landbouw (1.100 vierkante meter per inwoner of 51%) (MIRA 2009).

Methodologie

- De 'totale oppervlakte natuur per gemeente' die in dit rapport gehanteerd is, omvat de oppervlakte natuurgebieden in beheer van terreinbeherende verenigingen en ANB, de domeinbossen, openbare bossen en parken in (technisch) beheer van ANB, militaire domeinen met natuurprotocol en provinciale domeinen op het grondgebied van de gemeente. Deze definitie is breder dan de definitie die gebruikt wordt in het MINA-plan (Milieubeleidsplan, 2011 - 2015), die geen rekening houdt met domeinbossen (openbare bossen in eigendom van of beheerd door ANB) en natuurgebieden die niet erkend zijn.
- We houden in dit rapport geen rekening met (privé) bossen met een uitgebreid bosbeheerplan met toegankelijkheidsreglement omdat hiervoor geen data beschikbaar waren.
- De data voor de indicator oppervlakte natuur per gemeente is ontwikkeld door een combinatie van GIS-lagen van de erkende terreinbeherende verenigingen Natuurpunt, Limburgs Landschap en vzw Durme, het Agentschap voor Natuur en Bos en een bevraging bij de consultants natuurplanning van Natuurpunt.
- De gegevens met betrekking de oppervlakte en het inwonersaantal van de gemeente zijn afkomstig van het NIS.
- De beschikbare data lieten niet toe om na te gaan wat de evolutie is in de oppervlakte natuur per gemeente in de periode 2006 – 2012.

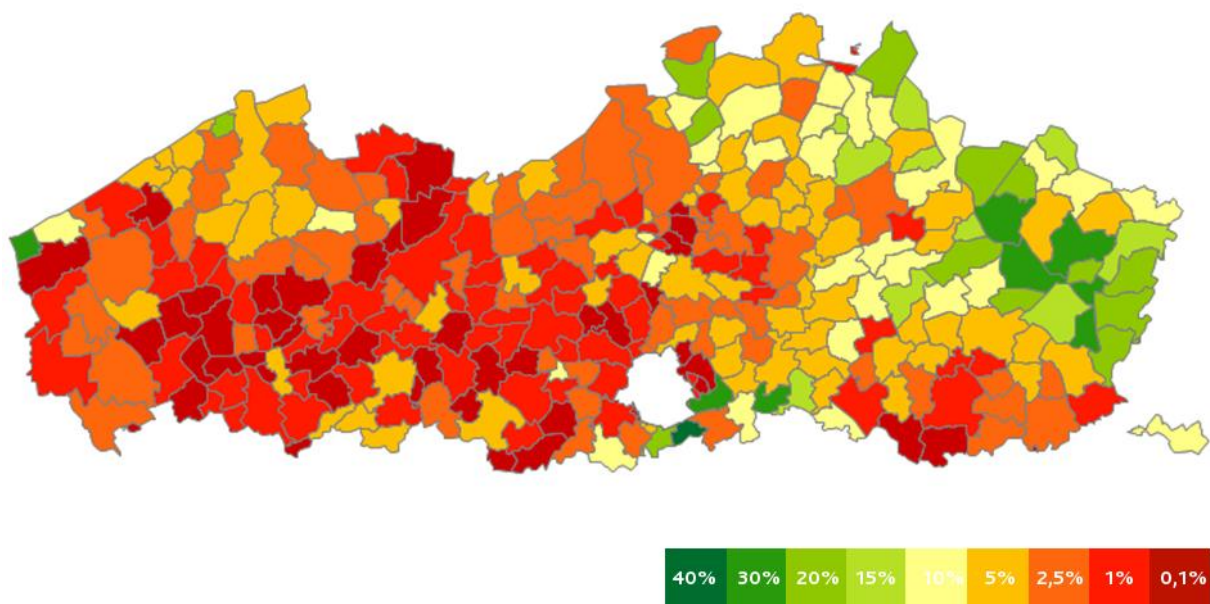
Resultaten

Oppervlakte natuur per inwoner

Bijkomend aan het feit dat er in Vlaanderen weinig natuur is, is oppervlakte natuur erg ongelijk verdeeld onder de Vlamingen. Voor elke Vlaming is er vandaag 150 m² natuur. 190 gemeenten hebben minder dan 150 m² natuur per inwoner op hun grondgebied. Meer dan de helft van de Vlaamse steden en gemeenten stelt het zelfs met minder dan 100 m² natuur per inwoner. De open ruimte wordt voor het leeuwendeel ingenomen door landbouw (1.100 vierkante meter per inwoner of 51%) en 565m² (26%) bebouwd (infrastructuur, woningen en industrie) (MIRA 2009).

Aandeel oppervlakte natuur per gemeente

Ook de totale oppervlakte natuur per gemeente verschilt erg van gemeente tot gemeente. Slechts 62 gemeenten (20%) heeft op meer dan 10% van haar grondgebied natuur. De gemiddelde oppervlakte natuur in een Vlaamse gemeente bedraagt 6,7% van de totale oppervlakte. 68% of 209 gemeenten zit onder het gemiddelde. 15% van de gemeenten heeft zelfs minder dan 1% natuur op haar grondgebied.

Figuur 1- Grote verschillen in oppervlakte natuur tov de totale oppervlakte van de gemeente

Tussen de provincies is er een grote variatie in de oppervlakte natuur. Limburg en Antwerpen zijn de natuurrijkste provincies, Oost-Vlaanderen is hekkensluiter. Als we op het niveau van de gemeenten kijken, hebben de Limburgse en Vlaams-Brabantse gemeenten relatief gezien de grootste oppervlakte natuur.

Gemeente (provincie)	Opp in km ²	Totaal natuur (in km ²)	Percentage natuur/opp.
HOEILAART (VB)	20,43	11,82	57,86
AS (L)	22,07	8,76	39,68
OUD-HEVERLEE (VB)	31,14	11,82	37,97
HECHTEL-EKSEL (L)	76,70	28,79	37,54
HOUTHALEN-HELCHTEREN (L)	78,27	29,28	37,41
TERVUREN (VB)	32,92	12,16	36,93
MEEUWEN-GRUITRODE (L)	91,26	32,70	35,84
DE PANNE (WV)	23,90	7,54	31,53
ZUTENDAAL (L)	32,07	10,01	31,22
KALMTHOUT (A)	59,45	17,36	29,21

Tabel 1 – Rangschikking van de gemeentes naar oppervlakte natuur tov de totale oppervlakte

Bespreking

De resultaten tonen waar in Vlaanderen er vandaag natuur te vinden is. De top 10 wordt bepaald door de aanwezigheid van grote natuurgebieden van vooral de Vlaamse overheid, maar ook militaire domeinen en gebieden van verenigingen als Natuurpunt. Hoeilaart en Tervuren scoren hoog door de aanwezigheid van het Zoniënwoud. Oud-Heverlee omvat het Meerdaalwoud, Heverleebos en de Doode Bemde. De Limburgse gemeenten scoren hoog met een combinatie van militairdomein (Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren en Meeuwen-Gruitrode), bossen en beekvalleien. De Panne bevat de grote duinenreservaten. In Kalmthout ligt het grensoverschrijdende natuurgebied de Kalmhoutse Heide en werd recent een grote oppervlakte nieuwe natuur aangekocht, het Stappersven. Uitschieters in de hoeveelheid natuur per inwoner zijn Limburgse gemeenten Meeuwen-Gruitrode (2635,8 m²/inwoner), Hechtel-Eksel (2430,3 m²/inwoner) en Voeren (1712,3 m²/inwoner).

Uit deze cijfers is op zich weinig op te maken over het natuurbeleid van de gemeente – de grote bestaande stukken natuur werden doorgaans gerealiseerd en beschermd door anderen. Een gebiedsdekkende analyse van de evolutie van de oppervlakte natuur over de voorbije gemeentelijke legislatuur bleek niet uitvoerbaar, door het ontbreken van ruimtelijk gealloceerde gegevens vanuit de overheid over de oppervlakte natuur in 2006. Wanneer we enkel kijken naar de interne gegevens van Natuurpunt, dan tekent zich wel een duidelijke trend af. In de periode 2006 – 2012 realiseerde Natuurpunt nieuwe natuur in 228 gemeenten (75% van alle Vlaamse gemeenten). Daarmee realiseert Natuurpunt duidelijk haar doelstelling om in heel Vlaanderen actief te zijn en natuur dichtbij de mensen te brengen. Van die 228 steunden er 85 gemeenten (37 %) Natuurpunt met een aankoopsubsidie. In de gemeenten waar Natuurpunt de afgelopen zes jaar het meeste bijkomende natuur realiseerde (de helft van de totale oppervlakte, in 28 gemeenten), gaven er 17 aankoopsubsidies (61 %). In een aantal andere gevallen waren er geen aankoopsubsidies, maar wel andere vormen van samenwerking - bv. de huurovereenkomsten in de Antwerpse Haven in het kader van natuurontwikkeling. De steun van de gemeente blijkt dan ook belangrijk voor de ontwikkeling van bijkomende natuur. Een toekomstgerichte visie bij de lokale beleidsmakers blijkt dikwijls een cruciaal onderdeel van het draagvlak dat nodig is om stappen vooruit te zetten. Belangrijke argumenten voor gemeentebesturen om mee in bad te stappen zijn, naast de natuurwaarden op zich, de zogenaamde “ecosysteemdiensten”:

maatschappelijke meerwaarden inzake toerisme, recreatie, educatie, landschappelijke waarde, beveiliging tegen overstromingen, ... die de natuurgebieden aanleveren. De inwoners van de gemeente plukken zo op meerdere domeinen de vruchten van de inspanningen van het gemeentebestuur.

Deze gemeenten doen het voor

Vorselaar: 140 hectare in één klap

In juli 2007 kocht Natuurpunt met de steun van onder meer het gemeentebestuur van Vorselaar in de provincie Antwerpen het domein Lovenhoek. In één klap werd een prachtig stuk natuur van meer dan 140 ha veilig gesteld. De kleine Kempische gemeente besliste om gedurende 5 jaar 25.000 euro te reserveren op de gemeentelijke begroting als ondersteuning voor de aankoop van het natuurgebied. Daarmee realiseerde zij 200 vierkante meter nieuwe natuur per inwoner of een dikke 33 m² per inwoner per jaar. Amper negen maand later kon Natuurpunt bij de start van het toeristisch seizoen het gebied officieel openstellen met een feestelijke gezinshappening.

Assenede: bescherming waardevolle krekens

Ook het landelijke Assenede in Oost-Vlaanderen trekt elk jaar een flink budget uit om Natuurpunt te helpen bij de aankoop van nieuwe natuur. In de afgelopen legislatuur kon Natuurpunt op die manier 14 ha krekengebied aankopen – met grote meerwaarde voor landschap en waterhuishouding. Daarmee gaf Assenede elk van haar inwoners een kleine 2 m² nieuwe natuur per jaar. Zelfs in een streek met relatief weinig kansen voor natuur kan een gemeente echt het verschil maken.

Ninove: investeren in stads- en speelbos

De stad Ninove in Oost-Vlaanderen investeert in een stads- en speelbos, vlakbij het centrum van de stad. De stad heeft een terrein van 6 ha ter beschikking gesteld om er een stadsrandbos aan te leggen. Natuurpunt zorgt voor de aanleg en het onderhoud van het bos. De stad maakt het bos toegankelijk en betaalt eenmalig 90 000 euro. Het stadsbos zal altijd toegankelijk zijn voor het publiek en gebruikt worden als speelbos door de jeugd en als geboortebos. In november 2011 werd al een derde van het stadsbos geplant. In de komende jaren wordt het bos verder uitgebreid.

Mechelen: groene gordel rond de stad met OCMW-bossen en sociale economie

In 2011 sloten OCMW Mechelen en Natuurpunt een samenwerkingsovereenkomst af voor de ontwikkeling en het beheer van stadsbossen. 280 ha bosgrond verspreid over Mechelen en de buurgemeenten zijn in beheer gegeven aan Natuurpunt. Het OCMW kreeg de bossen destijds in zijn bezit door schenkingen; maar het beheer ervan behoort niet tot haar kerntaken. Daarom deed het OCMW beroep op Natuurpunt om het beheer over te nemen, onder meer via sociale tewerkstelling. Voor het onderhoud van de bossen worden mensen ingeschakeld die niet makkelijk aan een reguliere job geraken. Bij de overeenkomst was de toegankelijkheid van de gebieden een belangrijk aspect, onder meer via de aanleg van een recreatief en educatief wandelpadennet.

Laakdal: samenwerken aan één van de grootste natuurprojecten van Vlaanderen

In 2006 kocht Natuurpunt een deel van het natuurgebied Averbode Bos & Heide van 570 ha aan. Het gebied bevindt zich op het kruispunt van drie provincies, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. Het wordt beheerd door vrijwilligers. De inrichting kwam tot stand met de hulp van het Europese LIFE-fonds voor natuurherstel. De gemeente Laakdal besloot om Natuurpunt te helpen bij de uitbouw van het natuurgebied Averbode Bos & Heide, onder andere met een aankoopsubsidie van 25.000 euro. Samen met de gemeente heeft Natuurpunt ook enkele nieuwe bewegwijzerde wandelpaden aangelegd, zodat de inwoners van de gemeente en andere geïnteresseerden ten volle van het gebied kunnen genieten.

Soorten

Achtergrond

Niet alleen de oppervlakte natuur is beperkt in Vlaanderen, ook de kwaliteit ervan is laag. Heel wat planten en dieren hebben het moeilijk om te overleven. De natuurindicatoren van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) voor Vlaanderen tonen dat 31% van alle geëvalueerde soorten regionaal uitgestorven of bedreigd zijn. Het scenariorapport 2030 van het INBO toont bovendien aan dat bij ongewijzigd beleid de soortenrijkdom in Vlaanderen nog verder achteruit zal gaan (NARA 2009). Om het biodiversiteitsverlies te stoppen hebben we een meer doelgericht en efficiënter beleid nodig. Het Vlaams Soortenbesluit en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn vormen het kader voor concrete soortbeschermingsplannen. Ook voor soortbescherming hebben lokale besturen een belangrijke rol te spelen. Het beschermen van concrete soorten planten en dieren leent zich bijzonder goed om draagvlak te creëren voor natuurbescherming. De abstracte 'natuur' krijgt een gezicht en er kunnen concrete acties aan worden gekoppeld. Die soorten kunnen het 'visitekaartje' of de 'mascotte' van de gemeente worden. Sensibilisatie en communicatie zijn hierbij erg belangrijk, maar daarnaast zijn concrete maatregelen nodig om de soort een handje te helpen. Lokale soortbeschermingsinitiatieven beginnen langzaam maar zeker vaste voet aan de grond te krijgen. De provincies Limburg en Vlaams-Brabant speelden een voortrekkersrol in de adoptie van soorten met de projecten Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten (GALS) en het Vlaams-Brabantse koesterburenproject.

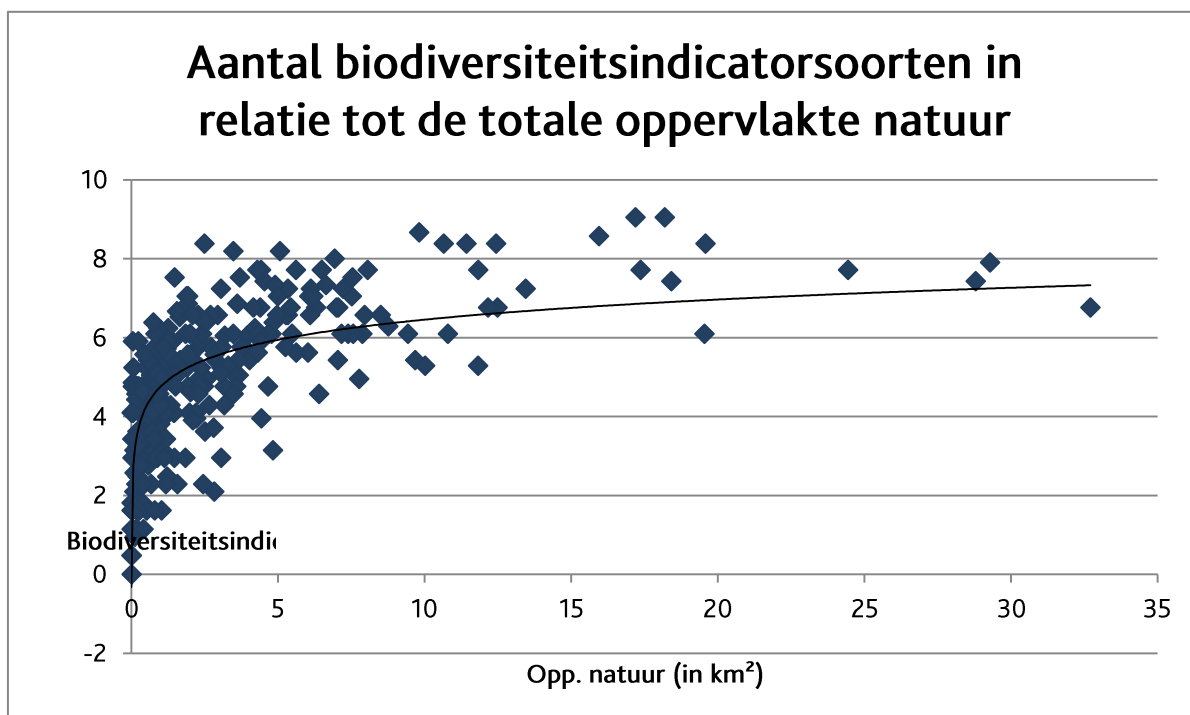
Methodologie

De basis van dit onderdeel wordt gevormd data uit door www.waarnemingen.be, een databank met meer dan vijf miljoen vrijwilligersgegevens. Aan de hand van die gegevens onderzochten we welke Vlaamse gemeente het meeste soorten telt. De databank [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be) is een systeem voor losse waarnemingen. De meldingen zijn afhankelijk van de motivatie van een waarnemer om een observatie te melden. De verschillende soortgroepen zijn daarom niet evenredig vertegenwoordigd in de databank. Om hiervoor te corrigeren selecteerden we 3 indicatorsoortengroepen die in alle gemeenten accuraat gemonitord worden: dagvlinders, vogels en amfibieën en reptielen.

Tussen deze 3 soortengroepen bestaat een groot verschil in aantal waargenomen soorten. Zo is het maximaal aantal vogelsoorten 419, ten opzichte 43 vlindersoorten. Het aantal vogelsoorten per gemeente beïnvloed bijgevolg sterk de rangorde. Hiervoor werd een tweede correctie uitgevoerd, zodanig dat elk van de indicatorsoortengroepen eenzelfde gewicht kreeg in de berekening. Die biodiversiteitsindicator werd bepaald door elke gemeente een score van 0 tot 10 te geven naarmate er meer soorten voorkomen. Deze scores werden gesommeerd.

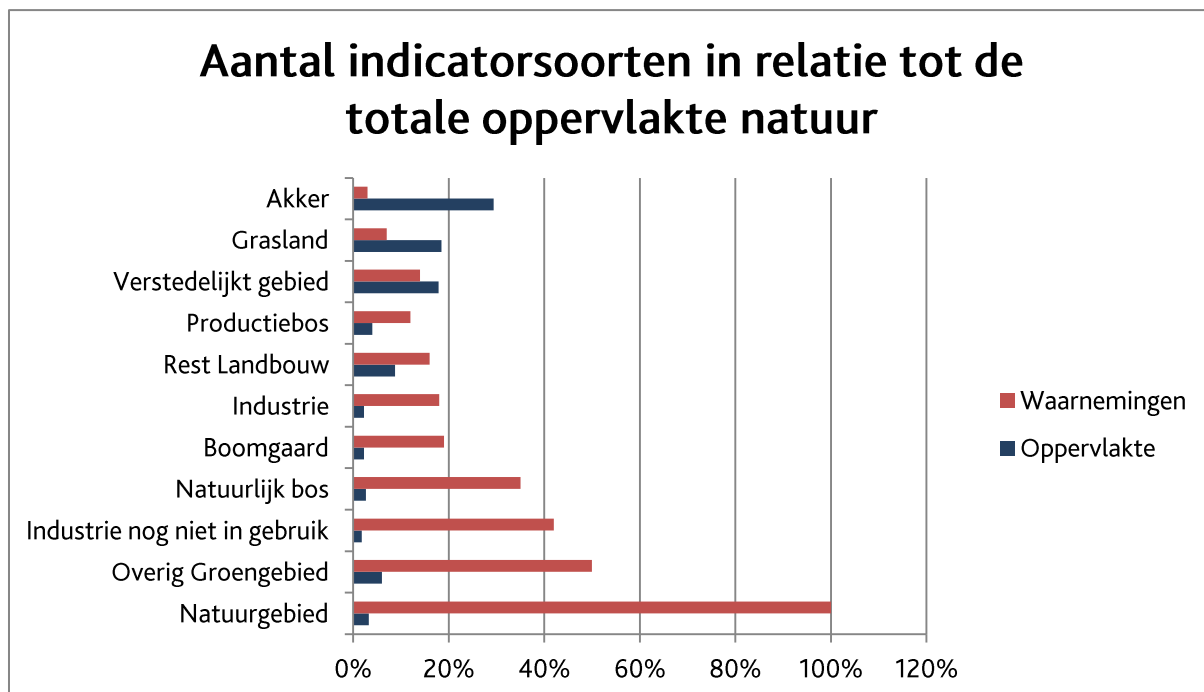
Resultaten

Het aantal indicatorsoorten dat waargenomen wordt in een gemeente hangt samen met twee factoren. Enerzijds is de aanwezige oppervlakte natuur de cruciale factor (Figuur 2). Het aantal waargenomen indicatorsoorten neemt positief toe met de oppervlakte natuur. De gemeente die goed scoren op soortenrijkdom, zijn ook gemeenten met grote aaneengesloten

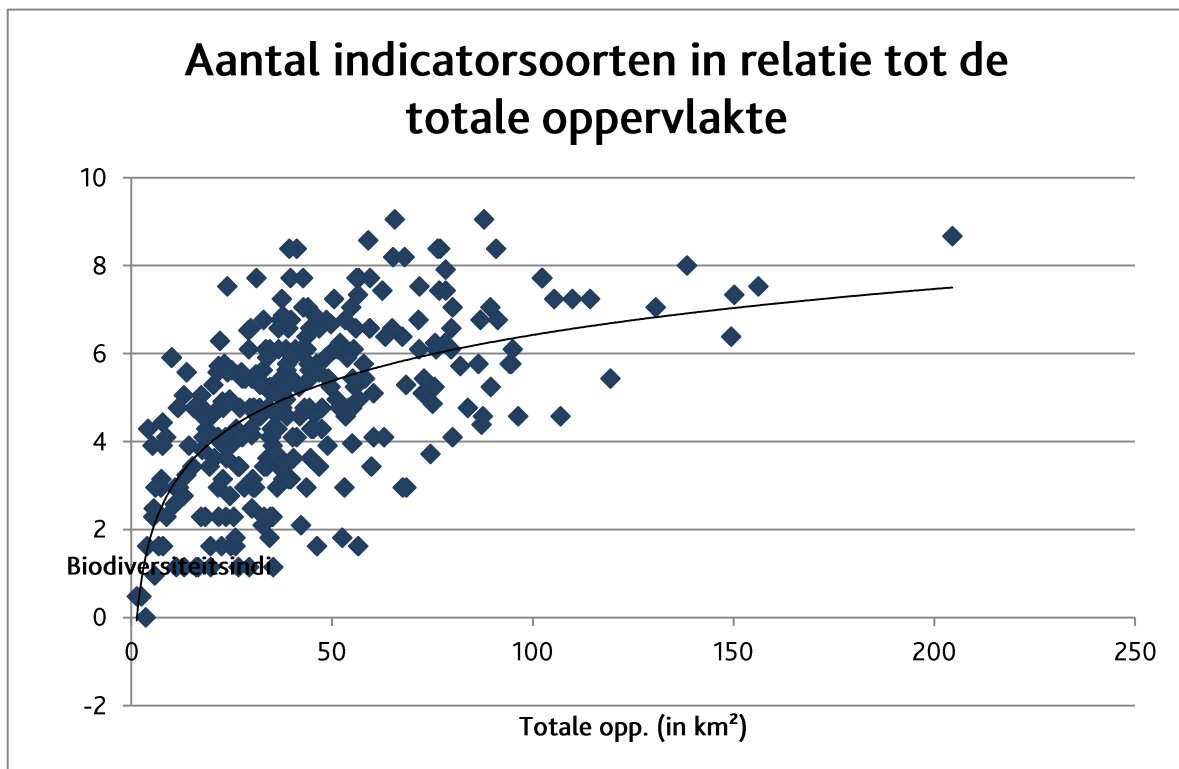

Figuur 2 Het aantal waargenomen indicatorsoorten neemt positief toe met de oppervlakte natuur

natuurgebieden. Gemeenten met weinig natuur scoren slecht op soortenrijkdom. Ook uit eerder onderzoek bleek dat in natuurgebieden 60 tot 80% meer soorten worden gezien dan in landbouw- of verstedelijkt gebied. Buiten de natuurgebieden stelde men een enorme leegheid vast omdat er niet voldaan is aan een basis natuurkwaliteit (Herremans et al, 2010) (Figuur3).

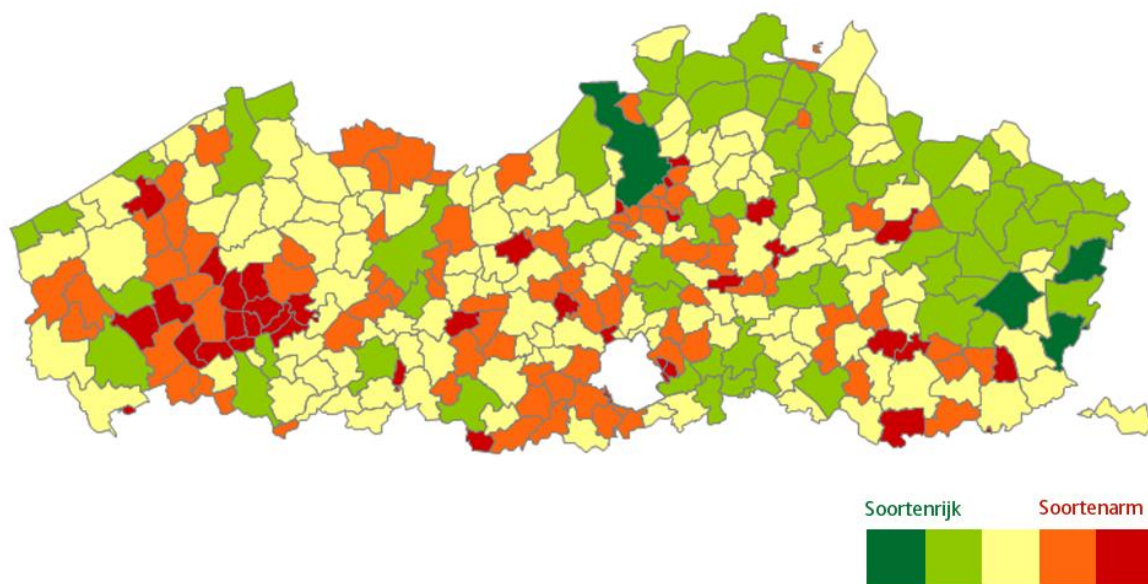
Figuur 3 - De grootste soortenrijkdom wordt aangetroffen in natuurgebied (Herremans et al, 2010)

Figuur 4 - Hoe groter de oppervlakte, hoe meer waargenomen soorten

Anderzijds stellen we ook een verband vast tussen de totale oppervlakte en het aantal indicatorsoorten (Figuur 4). Hoe meer ruimte er is, hoe meer soorten waargenomen worden. Centrumsteden als Antwerpen, Mechelen, Brugge en Gent hebben een groot aantal indicatorsoorten in vergelijking met andere gemeenten.

Verdeling soortenrijkdom over de Vlaamse steden en gemeenten

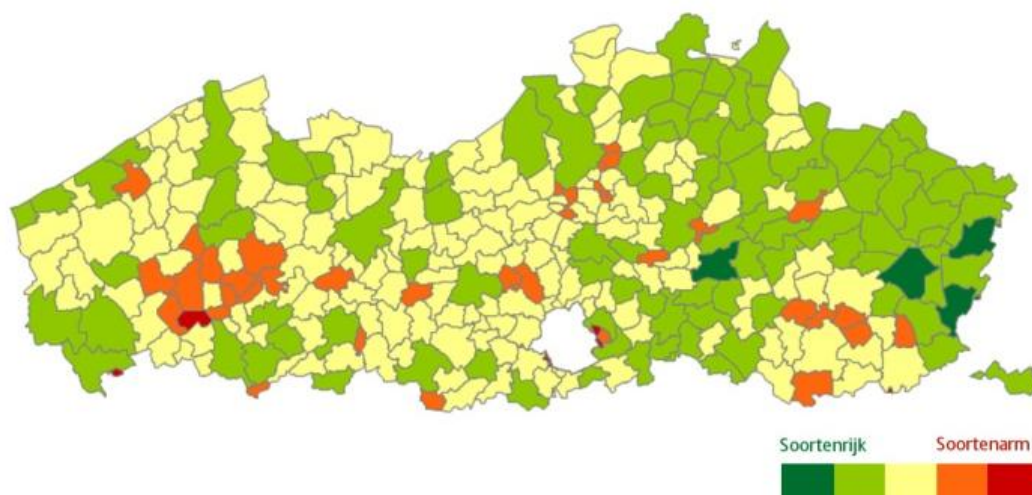

Figuur 5 – Vooral gemeenten in de provincies Antwerpen en Limburg scoren hoog op de biodiversiteitsindex, een herschaalde index voor vogels, dagvlinders, amfibieën en reptielen

In Figuur 5 wordt de soortenrijkdom van de Vlaamse steden en gemeenten weergegeven. Daaruit blijkt dat de dat vooral de provincies Antwerpen en Limburg hoog scoren. In Tabel 2 worden de Vlaamse gemeenten gerangschikt volgens de herschaalde biodiversiteitsindex. Gemeenten met grote natuurgebieden en/of een grote totale oppervlakte scoren hier hoog.

Gemeente	Dagvlinders	Vogels	Reptielen & Amfibieën	Biodiversiteits-indicator
<u>DILSEN-STOKKEM (L)</u>	40	295	14	<u>9.05</u>
<u>GENK (L)</u>	43	299	14	<u>9.05</u>
<u>ANTWERPEN (A)</u>	33	406	10	<u>8.67</u>
LANAKEN (L)	41	218	16	8.57
BRECHT (A)	36	299	13	8.38
DIEPENBEEK (L)	34	274	15	8.38
MAASEIK (L)	39	265	14	8.38
MAASMECHELEN (L)	39	269	15	8.38
ZONHOVEN (L)	36	282	15	8.38
MECHELEN (A)	33	323	10	8.19

Tabel 2 – Rangschikking van de gemeentes naar soortenrijkdom (herschaald naar de verschillende soortengroepen)

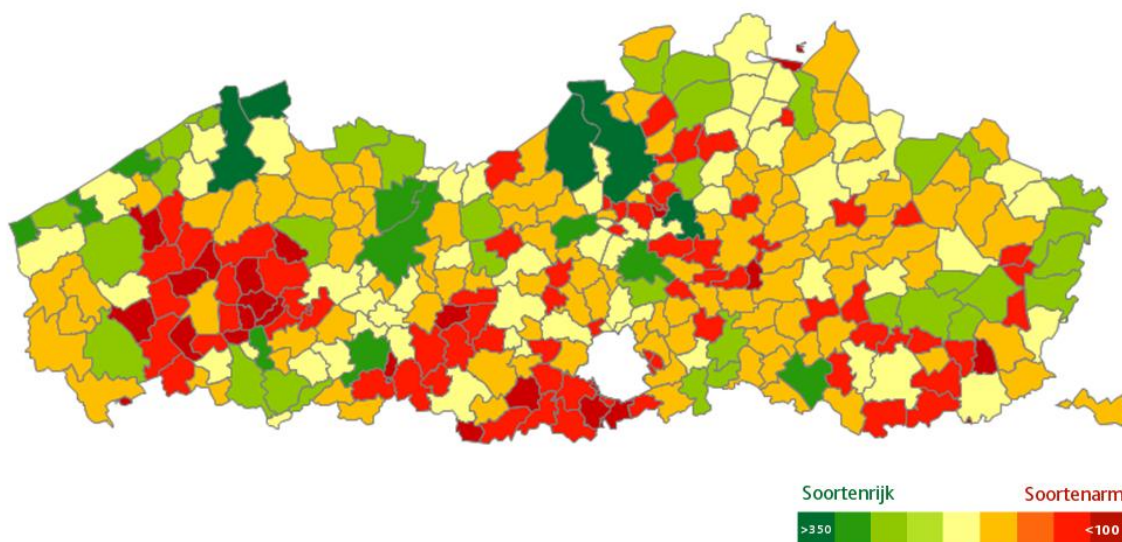
Figuur 5 - De meeste vlindersoorten komen voor in respectievelijk Genk, Aarschot, Lanaken en Dilsen-Stokkem

Vlindersoorten

Uit figuur 5 blijkt heel duidelijk dat de Kempen en Limburg de meest vlinderrijke regio's in Vlaanderen zijn. Genk scoort met 43 soorten het hoogst. Uit de resultaten blijkt dat er een duidelijk verband is tussen het aantal vlindersoorten en de oppervlakte natuur. Grote natuurgebieden bevatten vaak een grotere diversiteit aan planten en habitats. Dat trekt een grotere groep soorten aan.

Vogels

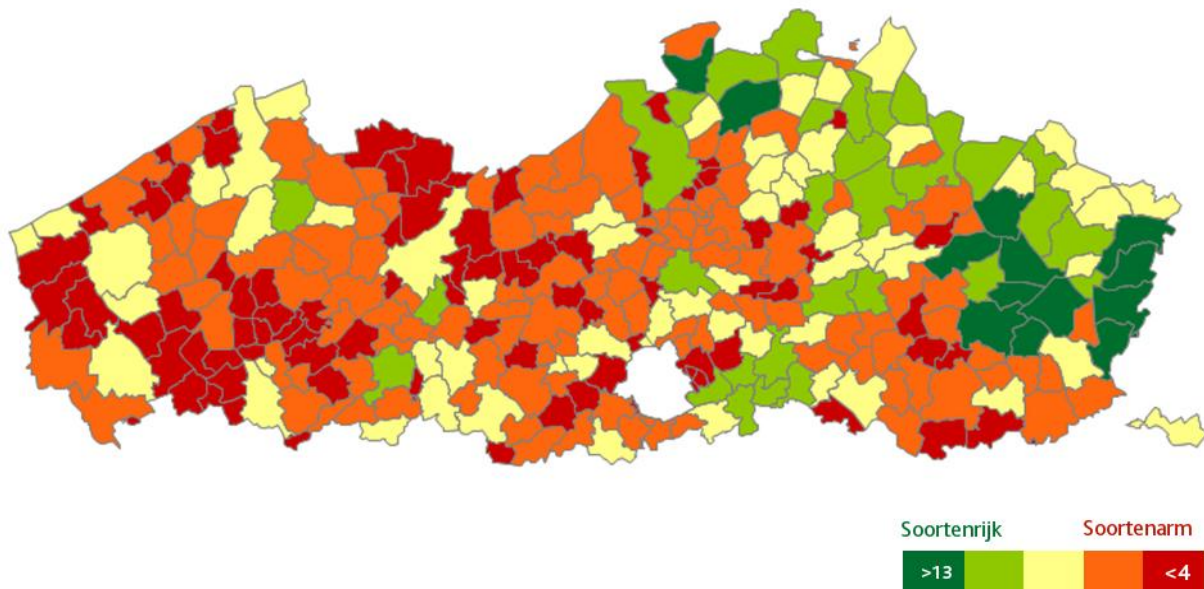
Vlaanderen is een belangrijke pleisterplaats voor trekvogels. Gemeenten die langs grote trekassen zoals de Antwerpse haven of de kuststreek liggen scoren opmerkelijk beter in het aantal waargenomen vogelsoorten. Brugge is de meest vogelrijke gemeente.

Figuur 6– De meeste vogelsoorten komen voor in respectievelijk Brugge, Antwerpen, Beveren, Knokke-Heist en Lier. Niet toevallig gemeenten die langs belangrijke trekroutes van vogels liggen.

Reptielen en amfibieën

De hotspots voor reptielen en amfibieën liggen in grote aaneengesloten natuurgebieden. De gemeenten die op het grondgebied van het Nationaal Park Hoge Kempen (Limburg) liggen scoren opvallend beter (Figuur 7). Brecht en Kalmthout scoren goed door enerzijds de aanwezigheid van het militair domein het Groot Schietveld en anderzijds de Kalmhoutse Heide (Antwerpen).

Figuur 7 - De meeste amfibieën- en reptielensoorten komen voor in respectievelijk in Lanaken, Diepenbeek, Maasmechelen en Zonhoven

Bespreking

De analyse onderschrijft dat voldoende en voldoende grote natuurgebieden de eerste pijler zijn voor een soortenbeleid. De soortenrijkdom in natuurgebieden is aanzienlijk hoger dan in andere landgebruiksklassen (landbouw, industriegebied, woongebied). Dit betekent dat er in de eerste plaats geïnvesteerd moet worden in meer en voldoende grote natuurgebieden met een aangepast beheer aan de doelsoorten. Maar dit lukt niet voor alle soorten. Soms zijn soortspecifieke maatregelen nodig. Bijvoorbeeld voor soorten die grotendeels buiten natuurgebieden voorkomen. Of voor soorten die zo zeldzaam zijn geworden dat bij het beheer van hun leefgebieden tijdelijk noodmaatregelen genomen moeten worden. Lokale overheden kunnen hier zeker een rol in spelen: door acties op te zetten voor typische lokale soorten en hun leefgebied.

Deze gemeenten doen het voor

Halle: Plan Boomarter doet de natuur in de hele streek herleven

Ten zuiden van Halle bevinden er zich verschillende bos- en natuurgebieden met een bijzondere ecologische waarde. Deze gebieden worden bedreigd door de

verstedelijgingsdruk vanuit de Brusselse regio. Met het "Plan Boommarter" willen de stad Halle (Vlaams-Brabant), Natuurpunt en ANB met de steun van BOS+ de ontwikkeling van een aaneengesloten groengebied in de regio rond Halle realiseren. De bestaande bossen en natuurgebieden ten zuiden van Halle zullen verbonden worden en waar mogelijk ook uitgebreid. Deze verbindingen zullen corridors vormen voor dier- en plantensoorten, die zich zo tussen de grotere bossen en natuurgebieden zullen kunnen bewegen. Plan Boommarter is waarschijnlijk één van de meer integrale soortbeschermingscampagnes.

Naast effectieve uitbreiding van het leefgebied en het voorzien van voldoende verbindingen, zetten de stad en haar partners ook in op communicatie en sensibilisering. Zo is er, bovenop subsidies voor de aanleg van kleine landschapselementen zoals hagen en poelen, een wedstrijd voorzien voor particulieren die hieraan meewerken. Het project kreeg in 2011 nog een "koesterster", een bekroning door de provincie Vlaams-Brabant.

Overpelt: groentje als mascotte van de gemeente

Als antwoord op een oproep door de provincie Limburg (Gemeenten adopteren Limburgse soorten) hebben 44 Limburgse gemeenten in de afgelopen legislatuur een bedreigde, typisch Limburgse planten- of diersoort geadopteerd. Via de adoptie engageren de gemeentes zich acties te ondernemen om deze soorten en hun leefgebied nieuwe kansen te geven. Ondertussen startte een aantal gemeenten al met de uitvoering van deze actieplannen. Binnen 'Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten (GALS)' werden 7 dagvlinders geadopteerd. Zo is de heivlinder door Hamont-Achel geadopteerd. Het leefgebied van de heivlinder zijn droge heidegebieden met stuifduinen. Overpelt beschermt het groentje. De vlinder komt nog op een drietal plaatsen in kleine populaties voor. Deze vlinder is gebonden aan graslanden, heide en bosgebieden. De vlinder is nu de mascotte van de gemeente geworden. De keuze van Kinrooi voor de grote weerschijnvlinder heeft alles te maken met zijn voorkomen in de vochtige bossen van Kempen-broek, met als toplocatie het Stamprooierbroek. Heusden-Zolder herbergt een populatie van de kleine ijsvogelvlinder, deze bijzondere soort weet zich in Vlaanderen slechts op enkele plaatsen stand te houden.

Lille: "Plan Adder" om bedreigd reptiel te redden

De vallei van de Visbeek in Lille (provincie Antwerpen) is een enorm waardevol en uitermate gevarieerd natuurgebied. Heel wat vogelsoorten vinden in de vallei hun thuis. Het paretje van dit gebied is echter nog steeds de adder. Deze soort komt nog maar op één andere plaats in Vlaanderen voor. Om deze met uitsterven bedreigde soort optimaal kansen te geven, werkt Natuurpunt samen met de gemeente Lille aan het 'Plan Adder'. Om deze bedreigde soorten terug een goede thuis te geven, voert Natuurpunt tussen 2010 en 2014 ook een natuurherstelproject uit met de financiële steun van de Europese Commissie en de gemeente Lille.

Merelbeke: poelenplan voor de kam- en de vuursalamander

In de gemeente Merelbeke loopt een plan om poelen te herstellen om opvallende amfibieën als de kam- en de vuursalamander te beschermen. De afgelopen jaren heeft de gemeente in samenwerking met de lokale Natuurpunt-afdeling een nieuwe leefomgeving gecreëerd de dieren. Voor meer dan 80 bestaande poelen werd een concreet en haalbaar actieplan opgesteld. Bovendien werd gezocht naar geschikte locaties voor de aanleg van nieuwe

poelen. Ook particulieren worden betrokken in dit project: zij stellen grond ter beschikking waarop de gemeente nieuwe poelen kan aanleggen. Heel wat poelen werden ondertussen reeds gerealiseerd. Het is niet toevallig dat de gemeente de amfibieën uitkoos voor haar soortenbeschermingsplan. Zo komen er in de Makegemse bossen in Merelbeke alpenwatersalamander, kleine watersalamander, vinpootsalamander, kamsalamander en vuursalamander samen in één poel voor. Dat is uniek in Vlaanderen.

Hasselt: nestkasten en sensibilisatie voor de gierzwaluw

De stad Hasselt verkoos de gierzwaluw tot adoptiesoort. De afgelopen jaren zijn er heel wat acties op poten gezet ter bescherming van deze vogel. Binnen het dit project sloegen de stad, Natuurpunt, het regionaal landschap Haspengouw en het groen-comité de handen in elkaar. Er werden nestkasten opgehangen, er gebeurde een grootschalige inventarisatieronde en er werden heel wat sensibilisatieacties op touw gezet. De stad voorziet ook in een subsidiereglement voor het plaatsen van nestkasten en zorgt voor een hoogtewerker. Er worden ook allerlei vormingen voorzien voor onder andere de milieuraad, stadswacht en stadsgidsen. Zo werd de vogel gelanceerd als een heuse bekende Hasselaar.

Beleidsindicatoren

Achtergrond

De oppervlakte natuur per gemeente en het aantal indicatorensoorten per gemeente geven weer waar in Vlaanderen de meeste natuur en soorten zitten, maar staan niet altijd in direct verband met de inspanningen die een gemeente doet voor natuur en soorten. Inspanningen voor soorten en habitats vragen doorgaans enige jaren volharding om (duurzame) resultaten te boeken. Externe effecten, buiten bereik van het gemeentelijk beleid (bv. economische veranderingen in de landbouwsector), kunnen bovendien roet in het eten gooien. Daarom kiezen we ervoor om ook een aantal inspanningsindicatoren te onderzoeken.

Het Vlaamse Gewest stimuleerde sinds 1992 via de zogenaamde “samenwerkingsovereenkomst” het gemeentelijke natuur- (en milieu) beleid. In ruil voor het uitvoeren van een aantal taken krijgen ze financiële en inhoudelijke ondersteuning van de Vlaamse overheid. 87% van de Vlaamse steden en gemeenten ondertekenden de samenwerkingsovereenkomst voor de periode 2008 – 2013. Deze samenwerkingsovereenkomst stimuleerde de gemeenten om concrete acties te nemen.

In 2011 besliste Minister van Leefmilieu Joke Schauvliege om deze overeenkomst af te schaffen – op dit moment is er grote onduidelijkheid over een mogelijke opvolger.

Methodologie

We kozen ervoor om niet de indicatoren uit de Samenwerkingsovereenkomst te volgen, omdat ze sterk vertekend worden door de opmaak van subsidiereglementen voor de ondersteuning groendaken – een actie met een eerder beperkte meerwaarde voor biodiversiteit (m.u.v. sterk verstedelijkte gebieden).

We selecteerden vier inspanningsindicatoren die een parameter zijn voor de inspanningen die een gemeente doet om meer en betere natuur te realiseren, soorten te beschermen en draagvlak te versterken.

- Gemeentelijke subsidies aan Natuurpunt voor de aankoop van natuur in de periode 2006 – 2012
- Adoptie van één of meerdere bedreigde soorten door de gemeente in de periode 2006 – 2012
- Financiële ondersteuning van de lokale Natuurpuntafdeling door de gemeente in het jaar 2011
- Ondertekening van een Charter voor Biodiversiteit in de periode 2006 – 2012

De gemeenten kregen voor elke beleidsindicator de score 0 of 1. 1 betekent dat de gemeente de beleidsindicator effectief uitvoert, 0 betekent dat zij geen acties onderneemt op dit vlak. Voor 27 gemeenten hadden we gegevens van minder dan 2 beleidsindicatoren.

De gegevens betreffende de gemeentelijke subsidies voor de aankoop van natuurgebieden werden bekomen uit de boekhouding van Natuurpunt Beheer vzw. Alle gemeenten die in de periode 2006 – 2012 een subsidie voorzagen voor de aankoop van natuur door Natuurpunt kregen de waarde 1. Dit impliceert dat deze indicator op twee vlakken een onderschatting vormt: 1) gemeenten die andere terreinbeherende verenigingen ondersteunden komen niet in de data voor en 2) gemeenten die wel een subsidieregeling hebben, maar waar in de praktijk de afgelopen zes jaar geen subsidies werden uitbetaald (er werd geen natuurgebied aangekocht, er werd geen aanvraag ingediend, de aankoop voldeed niet aan de voorwaarden, ...) zijn ook niet opgenomen in de lijst.

Voor de gegevens over de financiële ondersteuning van Natuurpuntafdelingen werd gebruik gemaakt van de dossiers die elke Natuurpunt-afdeling jaarlijks moet neerleggen voor het bekomen van subsidies in het kader van het besluit tot erkenning en subsidiëring van natuur- en milieuverenigingen. Gemeenten die in 2011 een subsidie voorzagen voor de lokale werking kregen de score 1.

De data voor de indicator “ondertekening van het Charter voor Biodiversiteit” zijn afkomstig uit het opvolgingsdossier dat Natuurpunt bijhoudt voor dit dossier. Alle gemeenten die voor september 2012 een Charter ondertekenden kregen de waarde 1.

Voor de gegevens rond de adoptie van soorten deed Natuurpunt een beroep op de provincies. Bij navraag bleken enkel de provincies Vlaams-Brabant en Limburg over gebiedsdekkende data te beschikken. Voor de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen ontbreken de gegevens grotendeels. We beschikken daar over fragmentarische gegevens bekomen via een bevraging via de afdelingen.

Resultaten

Aankoopsubsidies

Gemeenten en haar inwoners zijn de eerste begunstigden van meer natuur in de buurt. Meer natuur betekent immers een kwaliteitsvolle en mooie gemeente. De aankoop van bijkomende natuur is geen kerntaak van een gemeente, maar ze kan het in haar beleid wel opnemen en stimuleren. De beleidsindicator subsidies voor de aankoop van natuurgebied door terreinbeherende verenigingen is hiervoor een goede indicator. De gemeente voorziet immers actief middelen op de begroting voor de aankoop van natuur. Natuurpunt kocht in de periode 2006 – 2012 natuur aan in 228 gemeenten (74%). Slechts 37% van die gemeenten (85 gemeenten) betaalden een subsidie ter ondersteuning van deze aankoop.

Soortbeschermingsmaatregelen voor Rode Lijst Soorten

De gegevens voor de beleidsindicator soortbeschermingsmaatregelen voor Rode Lijst Soorten zijn onvolledig. Niettemin blijkt duidelijk dat deze beleidsindicator sterk gestuurd wordt door het provinciaal beleid. Zo zien we dat in Limburg alle gemeenten in het kader van het provinciale GALS-project (Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten) een bedreigde soort adopteerden. Ook in de provincie Vlaams-Brabant adopteerde meer dan 95% van de gemeenten één of meerdere bedreigde soorten in het kader van het provinciale koesterburenproject. In de andere provincies bestaat op dit moment geen overkoepelend soortbeschermingsproject en dit weerspiegelt zich dan ook in de resultaten voor deze

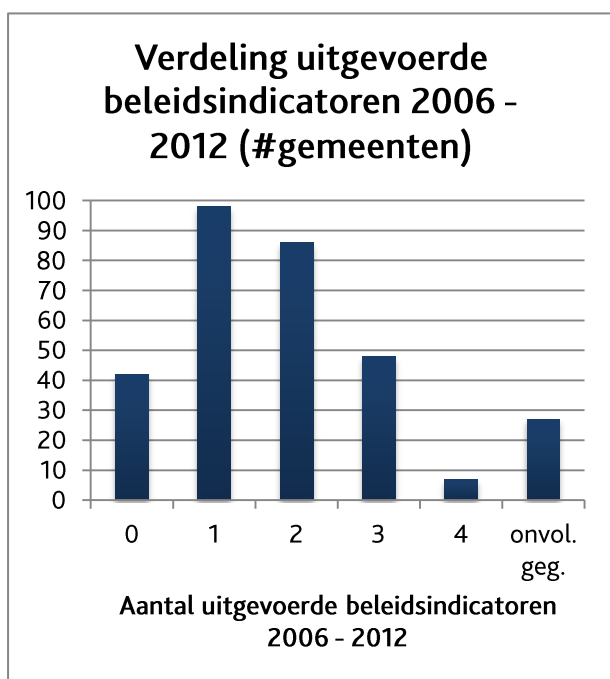
beleidsindicator. Dit geeft aan dat bovenlokale sturing voor soortbeschermingsacties aanzienlijk bijdraagt tot de mate waarmee gemeenten dit idee oppikken.

Financiële ondersteuning van de lokale Natuurpunt-afdeling

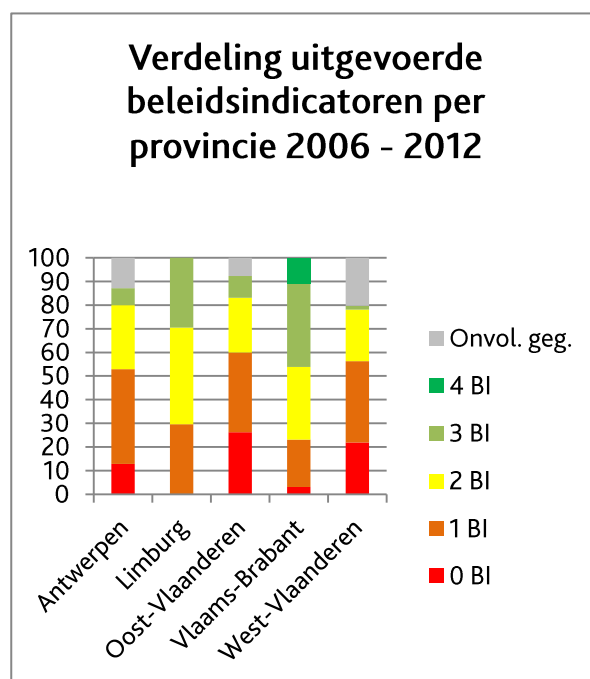
Natuurpunt brengt als lokaal verankerde vrijwilligersvereniging mensen bij elkaar, neemt ze mee in de natuur en stimuleert ze om zelf de handen uit de mouwen te steken. Dit is niet alleen belangrijk om draagvlak voor natuur te krijgen, het zorgt ook voor een sociale verbondenheid tussen inwoners. Om die functie te kunnen uitvoeren heeft elke lokale afdeling een beperkt budget nodig. 55% van alle gemeenten voorzien subsidies voor de ondersteuning van de lokale werking.

Charter voor Biodiversiteit

Het Charter voor Biodiversiteit ontstond in 2007 uit een initiatief van Natuurpunt Oost-Brabant met steun van de provincie Vlaams-Brabant. Het is een engagementsverklaring tussen een gemeente en een lokale vereniging om samen te werken voor meer lokale biodiversiteit. Bij elk charter hoort een actieplan met concrete acties om de biodiversiteit op terrein te versterken. Op die manier ontwikkelt de gemeente in samenwerking met de lokale Natuurpuntafdeling (en doorgaans ook andere partners) een integrale visie op natuur in de buurt. In 2009 werd dit beleidsinstrument uitgerold naar de rest van Vlaanderen. Op 1 september 2012 hebben 79 gemeenten (26%) een Charter voor Biodiversiteit ondertekend. Het is de ambitie van Natuurpunt om in alle gemeenten zo'n charter te hebben.

Figuur 8 - Een kleine minderheid van de gemeenten scoort goed op alle beleidsindicatoren

Figuur 9- Gemeenten uit de provincies Vlaams-Brabant en Limburg scoren hoog op de beleidsindicatoren

Bespreking

Wat betreft het gemeentelijk natuurbeleid tekent zich duidelijk een groep van koplopers af, die een aanzienlijke voorsprong hebben op de rest van een uitgesmeerd peloton. 20% van de Vlaamse steden en gemeenten heeft tijdens de vorige bestuursperiode 3 of meer van de geselecteerde beleidsacties uitgevoerd. 15% voerde geen enkele van de geselecteerde beleidsacties uit. 28% voerde 2 beleidsacties uit, terwijl 35% 1 actie uitvoerde.

De gemeenten uit de provincie Vlaams-Brabant scoren opmerkelijk beter. Alle 7 gemeenten die alle beleidsindicatoren uitvoerden in de voorbije bestuursperiode liggen in de provincie Vlaams-Brabant. 46% van de gemeenten voerden 3 of meer van de beleidsindicatoren uit. De provincie Limburg volgt op 30%. De provincies West-en Oost-Vlaanderen scoren relatief het slechtst, gevolgd door de provincie Antwerpen. Dit verschil tussen de provincies is wellicht te verklaren door het feit dat de provincies Vlaams-Brabant en Limburg een expliciet natuurbeleid voeren, waarbij ze de gemeenten stimuleren om in te stappen. Zo stimuleren beide provincies de gemeenten actief om bedreigde soorten te adopteren (cfr. Limburgs GALS-project en Vlaams-Brabant Koesterburenproject) en het Charter voor Biodiversiteit te ondertekenen (Limburg is pas van start gegaan met de ondersteuning van het Charter voor Biodiversiteit. Na de gemeenteraadsverkiezingen wordt een belangrijke inhaalbeweging verwacht). Daarnaast voorzien zowel Vlaams-Brabant als Limburg subsidies voor terreinbeherende verenigingen als Natuurpunt voor de aankoop en inrichting van natuurgebieden – wat helpt om gemeenten te overtuigen om ook een bijdrage te leveren.

Wat kan de gemeente zelf doen

Meise: een voorbeeld voor lokaal biodiversiteitsbeleid

De gemeente is een belangrijke katalysator om te werken rond natuur, zowel logistiek, financieel, sensibiliserend als informierend. Samen met de lokale Natuurpuntafdeling, die de lokale situatie door en door kennen, kan de gemeente heel wat realiseren. De gemeente Meise geeft het goede voorbeeld. Ze is één van de 7 Vlaamse gemeenten die alle geselecteerde beleidsindicatoren uitvoeren: subsidie voor de aankoop van natuur, ondersteuning van de lokale werking, soortbeschermingsmaatregelen voor beschermde soorten en ondertekening van het Charter voor Biodiversiteit. De gemeente werkte samen met de lokale Natuurpuntafdeling een visie voor lokale biodiversiteit uit in het Charter voor Biodiversiteit. Van het naleven van kwalitatief ecologisch waterlopenbeheer, bescherming en aanleg van Trage Wegen tot het stimuleren van landbouwers, particulieren en bedrijven om ook een steentje bij te dragen. Enkele acties uit dit charter werden ook al effectief gerealiseerd. Natuurpunt kocht met steun van de gemeente een nieuw stukje natuur in de Birrebeekvallei en er is een nieuw koesterburenwandelpad dat langs verschillende biotopen van de koestersoorten kronkelt. Naast de acties in het Charter voor Biodiversiteit stimuleren ze ook burgers en verenigingen om zelf aan de slag te gaan via een subsidie. Een biodiversiteitswerkgroep coördineert de uitvoering van het Charter voor Biodiversiteit en zet concrete projecten op in de gemeente.

Conclusies

In Vlaanderen is er, vergeleken met de rest van de EU, nog steeds erg weinig natuur. Meer dan de helft van de Vlaamse gemeenten stelt het met minder dan 100 m² natuur per inwoner. Daar waar wel veel natuur is, is dat doorgaans door inspanningen van het Vlaams Gewest, defensie of NGO's zoals Natuurpunt.

Er zijn geen gebiedsdekkende cijfers over de aangroei van natuur in de voorbije legislatuur, maar voorbeelden uit de Natuurpunt-databank tonen aan dat een sterk gemeentelijk beleid al in één legislatuur mooie vruchten kan afwerpen.

De schaarste aan natuur vertaalt zich ook in de schaarste aan soortenbiodiversiteit (vogels, amfibieën, reptielen en vlinders). Gemeenten met meer oppervlakte natuur, bevatten doorgaans meer soorten, al wordt dit effect sterk beïnvloedt door de grootte van de gemeente en door de soortgerichte inspanningen die gebeuren in woon-, industrie- en landbouwgebied.

Daarmee zijn dan ook twee grote kansen voor gemeenten in beeld gebracht: gemeenten kunnen, zelf of in samenwerking met NGO's als Natuurpunt, zorgen voor meer natuur. Ze kunnen ook soortgerichte inspanningen doen buiten de natuurgebieden.

Om het draagvlak voor die inspanningen te vergroten, kunnen ze lokale NGO's steunen én hun engagementen publiek verankeren in een "charter voor biodiversiteit". Veel gemeenten doen al inspanningen om meer natuur in de gemeente te krijgen: slechts 15% van de gemeenten ondernemen volgens onze gegevens geen enkele actie. Toch is de groeipotentie enorm: slechts 20 % van de gemeenten voerden 3 of meer van de geselecteerde acties uit.

De inspanningen van de provincies Limburg en Vlaams-Brabant om het natuurbeleid van de gemeenten te stimuleren, werpen duidelijk vruchten af – vooral inzake soortbescherming. Dit toont aan dat een bovenlokale sturing voor natuurbeleid leidt tot meer effectieve resultaten.

Aanbevelingen

Steden en gemeenten

Steden en gemeenten zijn een cruciale schakel voor meer natuur dicht bij huis. Van de 25 gemeenten waar Natuurpunt de afgelopen zes jaar het meeste bijkomende natuur realiseerde (samen goed voor 47% van de uitbreiding door Natuurpunt), gaven er 17 aankoopsubsidies (68 %). In een aantal andere gevallen waren er geen aankoopsubsidies, maar wel andere vormen van samenwerking - bv de huurovereenkomsten in de Antwerpse Haven in het kader van natuurontwikkeling. De steun van de gemeente blijkt dan ook belangrijk voor de ontwikkeling van bijkomende natuur. Een toekomstgerichte visie bij de lokale beleidsmakers blijkt dikwijls een cruciaal onderdeel van het draagvlak dat nodig is om stappen vooruit te zetten. Natuurpunt heeft 3 concrete aanbevelingen voor alle lokale besturen.

1. Eén vierkante meter natuur per inwoner per jaar

85% van de Vlamingen vindt dat we de natuur dicht bij huis moeten beschermen. Het is dus een belangrijke taak van de lokale besturen om hun inwoners voldoende groene ruimte te geven. Volgende concrete maatregelen wil Natuurpunt opgenomen zien worden in elk bestuursakkoord

- Realisatie van minstens elk jaar 1m² nieuwe natuurgebieden per jaar en per inwoner
- Het in beheer geven van niet-gebruikte gemeentegronen aan Natuurpunt en het voorzien van ondersteuning van beheerwerken door Natuurpuntvrijwilligers
- Acties om inwoners kennis te laten maken met lokale natuurgebieden via het infoblad, de website, een bezoekerscentrum, een wandelkaart, een spel of infoborden.

2. Eén actieplan per soortengroep van de Rode Lijst

2/3 van de soorten die in Vlaanderen voorkomen zijn bedreigd. Natuurpunt vraagt alle lokale besturen om:

- Per soortengroep één of meerdere soorten die voorkomen op de Rode Lijst te adopteren en daar beschermingsacties voor uit te werken
- Daarvoor samen te werken met de lokale natuurvereniging en andere partners
- Acties op te zetten om inwoners op sleeptouw te nemen en hen te betrekken bij soortbeschermingsprojecten

3. Minstens €3 per Natuurpuntlid/jaar voor de lokale werking

Natuurpunt brengt als lokaal verankerde vrijwilligersvereniging mensen bij elkaar, neemt ze mee in de natuur en stimuleert ze om zelf de handen uit de mouwen te steken. Daarom vraagt Natuurpunt dat alle lokale besturen de werking van de lokale vereniging ondersteunt met minstens 3 euro per lid van Natuurpunt uit de gemeente per jaar.

Aanbevelingen aan de Vlaamse provincies

De provincies beschikken over schaalvoordelen om innovatieve initiatieven op te zetten in samenwerking met gemeentelijke besturen. Natuurpunt roept de provincies op om deze coördinerende rol op te nemen en de gemeenten te stimuleren om werk te maken van natuurprojecten.

Bijna alle provincies (met uitzondering van Oost-Vlaanderen) hebben een lijst opgesteld met provinciaal prioritaire soorten waarvoor de provincie acties wil ondernemen. Deze lijst is de basis voor een provinciaal soortenbeleid. Via informatie, sensibilisatie en (vooral) actie – in samenwerking met partners, kan de provincie een belangrijke motor worden in het soortenbeleid.

Aanbevelingen aan het Vlaams gewest

Op Vlaams niveau heerst vandaag de grootste onduidelijkheid. In het witboek Interne Staatshervorming werd aangekondigd dat de samenwerkingsovereenkomst tussen het gewest en de gemeenten zou stoppen. Sindsdien bleef het stil. De natuur-en milieubeweging vroeg (en vraagt nog steeds) om werk te maken van een bijgestuurde samenwerkingsovereenkomst, in overeenstemming met de uitgangspunten van de Interne Staatshervorming en het ontwerpdecreet planlastvermindering, om zo de overmatige detailsturing en administratieve rompslomp te schrappen en te focussen op globale verbintenissen, gericht op concrete milieuresultaten, maar kreeg nog geen antwoord op deze vraag. Het gebrek aan visie van de minister over de rol van de lokale besturen inzake natuur(beleid) zorgt voor grote onduidelijkheid bij de gemeenten, die aan hun meerjarenplanning en –begroting moeten werken.

Data

Bij de opmaak van dit rapport is gebleken dat de beschikbaarheid van data bij de overheid zeer onvolledig is. De natuurindicatoren-website (<http://www.natuurindicatoren.be/>) bevat wel enkele indicatoren, gekoppeld aan de samenwerkingsovereenkomst, maar die loopt in 2013 af. Vandaag is nog steeds onduidelijk of en zo ja wat er in de plaats zal komen en hoe dat zal gemonitord worden. Andere indicatoren zijn verouderd of niet opgesplitst tot op gemeentelijk niveau. Ook op provinciaal niveau blijkt weinig goede data beschikbaar te zijn. Dit impliceert dat het gewest (en de provincies) amper zicht hebben op het niveau van (het draagvlak voor) natuurbeleid van de gemeenten. Dit bemoeilijkt uiteraard het voeren van een beleid. Natuurpunt beveelt dan ook aan dat de Vlaamse Overheid werk maakt van een accuraat monitoringssysteem. Enkel op die manier kan nagegaan worden of het gevoerde beleid ook de nodige resultaten boekt.

Referenties

Dumortier M., De Bruyn L., Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T. & Van Reeth W. (red.), 2009. 'Natuurverkenning 2030. Natuurrapport Vlaanderen, NARA 2009'. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO. Brussel.

Herremans M., Gielen K., Verbeylen G. & Vanreusel W., 2010. Biodiversiteit in Vlaanderen: waar zit nog wat? Verbanden tussen landgebruik en fauna en flora aan de hand van waarnemingen.be. Natuur.focus 9(4): 140-150.

LNE, 2010. 'Milieubeleidsplan 2011 – 2015'. Departement Leefmilieu, Natuur en Milieu. Brussel.

Natuurpunt, 2012. Reservatendatabank. Mechelen.

RWO, 1997. 'Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Brussel.

RWO, 2011. 'Ruimte voor morgen. Burgerparticipatie voor een groenboek beleidsplan ruimte'. Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed. Brussel.

Van Steertegem M. et al., 2009. 'Milieuverkenning 2030. Milieurapport Vlaanderen, MIRA 2009'. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, VMM. Brussel.

www.natuurindicatoren.be

<http://statbel.fgov.be/>

www.waarnemingen.be

Appendix 1 Overzichtstabel

Deze tabel geeft het gedetailleerde overzicht van de scores van de Vlaamse steden en gemeenten. De top drie van elke categorie is aangeduid in **vet en onderlijnd**:

- 1) het percentage van de oppervlakte van de gemeente dat in deze studie wordt aangeduid als 'natuur'
- 2) de totale oppervlakte natuur
- 3) het aantal waargenomen soorten dagvlinders
- 4) het aantal waargenomen soorten vogels
- 5) het aantal waargenomen soorten reptielen
- 6) de biodiversiteitsindicator, berekend aan de hand van dagvlinders, vogels en reptielen

Gemeente	% Natuur / Opp	Totaal Natuur (in km ²)	Dag-vlinders	Vogels	Rep&Amf	Biodiversiteits-indicator
<u>HOEILAART</u>	<u>58</u>	11,82	32	138	7	5,29
<u>AS</u>	<u>40</u>	8,76	30	100	12	6,29
<u>OUD-HEVERLEE</u>	<u>38</u>	11,82	32	264	11	7,71
<u>HECHTEL-EKSEL</u>	38	<u>28,79</u>	36	189	14	7,43
<u>HOUTHALEN-HELCHTEREN</u>	37	<u>29,28</u>	37	202	13	7,90
TERVUREN	37	12,16	31	160	10	6,76
<u>MEEUWEN-GRUITRODE</u>	36	<u>32,70</u>	39	197	11	6,76
DE PANNE	32	7,54	38	303	8	7,52
ZUTENDAAL	31	10,01	33	119	7	5,29
KALMTHOUT	29	17,36	28	285	13	7,71
<u>DILSEN-STOKKEM</u>	28	18,19	40	295	14	<u>9,05</u>
<u>ZONHOVEN</u>	27	10,65	36	282	<u>15</u>	8,38
<u>LANAKEN</u>	27	15,94	<u>41</u>	218	<u>16</u>	8,57
MAASMECHELEN	26	19,58	39	269	15	8,38
LOMMEL	24	24,44	38	285	12	7,71
BERINGEN	24	18,41	32	187	13	7,43
OVERPELT	23	9,43	30	163	9	6,10
OPGLABBEK	22	5,62	32	139	9	5,62
SINT-GENESIUS-RODE	21	4,82	20	95	6	3,14
RAVELS	21	19,54	38	183	9	6,10
BLANKENBERGE	20	3,52	26	293	4	5,05
BRASSCHAAT	20	7,76	28	144	8	4,95
LEOPOLDSBURG	20	4,43	24	113	7	3,95
<u>GENK</u>	20	17,19	<u>43</u>	299	14	<u>9,05</u>
ARENDONK	19	10,79	27	185	10	6,10
HAMONT-ACHEL	18	7,87	32	176	9	6,10
KASTERLEE	17	12,48	31	199	12	6,76
DESSEL	17	4,65	26	173	5	4,76
DIEST	17	9,67	31	194	5	5,43
MAASEIK	16	12,43	39	265	14	8,38

BIERBEEK	16	6,29	32	178	10	6,76
VOSELAAR	15	1,83	23	117	4	2,95
NIEL	15	0,78	23	212	4	3,90
TESSENDERLO	15	7,56	33	196	8	6,10
KAPellen	15	5,43	31	164	10	6,76
TURNHOUT	14	8,05	39	260	11	7,71
LILLE	14	8,50	35	218	8	6,57
SCHERPENHEUVEL- ZICHEM	14	7,21	38	238	10	7,24
BEERSE	14	5,33	31	212	10	7,24
VOEREN	14	7,16	34	151	9	6,10
HERSELT	14	7,38	32	158	8	6,10
LIEDEKERKE	14	1,40	26	215	8	5,90
KINROOI	14	7,51	36	292	8	7,05
MERKSPLAS	14	6,09	30	211	9	6,57
HALLE	14	6,02	33	116	9	5,62
BOCHOLT	13	7,95	39	221	8	6,57
HEUSDEN-ZOLDER	13	6,99	34	194	10	6,76
BRECHT	13	11,42	36	299	13	8,38
LUMMEN	12	6,39	24	236	5	4,57
TIELT-WINGE	12	5,25	33	154	7	5,76
MOL	12	13,44	35	213	11	7,24
KOKSIJDE	11	4,99	34	287	8	7,05
HULDENBERG	11	4,42	37	284	10	7,71
ZOERSEL	11	4,30	33	138	9	5,62
LAAKDAL	11	4,67	32	199	8	6,10
KNESSELARE	11	4,02	28	189	8	5,43
SCHOTEN	11	3,17	27	161	5	4,76
oud-TURNHOUT	11	4,16	36	197	11	6,76
HOEGAARDEN	11	3,57	35	175	4	4,76
WILLEBROEK	10	2,83	25	248	7	5,57
WIJNEGEM	10	0,79	13	115	2	1,62
NEERPELT	10	4,29	37	256	10	7,71
LEUVEN	10	5,61	35	261	11	7,71
BERTEM	10	2,94	28	220	10	6,57
BERLARE	10	3,66	29	260	4	5,05
BALEN	10	7,04	30	172	6	5,43
VILVOORDE	9	2,02	28	229	7	5,57
HERK-DE-STAD	9	3,95	25	292	7	6,05
RETIE	9	4,41	29	206	9	5,90
HERENTALS	9	4,39	33	179	10	6,76
HOLSBECK	9	3,47	31	165	9	6,10
HOUTHULST	9	4,96	31	220	8	6,57
WACHTEBEKE	9	3,06	27	200	5	5,24
BUGGENHOUT	9	2,21	23	125	7	3,95
LINTER	9	3,16	27	148	6	4,29
KNOKKE-HEIST	9	4,90	29	352	8	7,33

HAM	9	2,82	19	150	3	2,10
HALEN	8	3,06	22	139	4	2,95
BREE	8	5,33	33	205	9	6,57
KLUISBERGEN	8	2,47	27	190	6	4,76
PEER	8	7,05	37	188	12	6,76
MALLE	8	4,21	35	220	7	6,24
OUDENBURG	8	2,80	24	255	2	3,71
BORNEM	8	3,60	29	320	8	6,86
MECHELEN	8	5,06	33	323	10	8,19
DE HAAN	8	3,18	27	283	7	6,05
KORTESSEM	7	2,50	22	137	6	3,62
GROBBENDONK	7	2,09	25	198	8	5,43
MERELBEKE	7	2,69	27	221	10	6,57
VORSELAAR	7	2,00	29	192	9	5,43
<u>AARSCHOT</u>	7	4,54	<u>41</u>	185	11	7,43
BILZEN	7	5,47	35	184	9	6,10
KAMPENHOUT	7	2,40	31	163	8	6,10
LINKEBEEK	7	0,30	25	103	6	4,29
GEETBETS	7	2,44	18	130	4	2,29
WUUSTWEZEL	7	6,20	28	253	11	7,05
WAARSCHOOT	7	1,50	27	170	5	4,76
HULSHOUT	7	1,17	19	110	4	2,29
BORSBEEK	7	0,26	13	131	3	1,62
LUBBEEK	7	3,08	36	177	7	5,76
BEERNEM	7	4,77	29	186	10	6,10
HERENTHOUT	7	1,56	22	125	2	2,29
MORTSEL	7	0,52	23	208	4	3,90
GERAARDSBERGEN	7	5,26	36	221	8	6,57
WESTERLO	7	3,64	29	180	8	5,43
ROTSelaar	6	2,40	29	171	6	4,76
HASSELT	6	6,49	27	263	13	7,71
BONHEIDEN	6	1,84	30	177	9	6,10
<u>DIEPENBEEK</u>	6	2,49	34	274	<u>15</u>	8,38
STEKENE	6	2,65	26	135	6	4,29
RANST	6	2,54	31	253	6	6,38
KORTENAKEN	6	2,86	35	165	6	5,43
HOOGSTRATEN	6	6,11	33	237	10	7,24
NIJLEN	6	2,27	30	208	8	6,57
RONSE	6	1,99	36	185	9	6,10
KORTENBERG	6	1,97	29	176	4	4,10
BOUSTERSEM	6	1,75	25	169	8	5,43
PUURS	6	1,89	28	211	6	5,24
HARELBEKE	6	1,64	29	334	7	6,52
SCHILDE	6	2,01	27	123	7	4,62
BEGIJNENDIJK	6	0,98	28	87	6	3,81
HEMIKSEM	5	0,30	17	149	4	2,29

AVELGEM	5	1,19	26	253	5	5,71
OOSTKAMP	5	4,33	30	188	8	6,10
STABROEK	5	1,15	25	187	4	4,10
OUDENAARDE	5	3,47	39	303	11	8,19
OOSTENDE	5	1,92	31	318	5	6,86
BREDENE	5	0,66	29	286	4	5,05
ZEDELGEM	5	3,05	25	171	7	5,10
<u>BRUGGE</u>	5	6,93	33	<u>419</u>	9	8,00
DE PINTE	5	0,89	24	196	6	4,10
TERNAT	5	1,20	29	141	8	4,95
ZWIJNDRECHT	5	0,87	26	210	4	4,57
WINGENE	5	3,30	30	131	7	5,29
<u>ANTWERPEN</u>	5	9,81	33	<u>406</u>	10	<u>8,67</u>
DENDERLEEuw	5	0,66	28	222	7	5,57
SINT-MARTENS-LATEM	5	0,68	22	218	4	3,90
GLABBEEK	5	1,28	24	182	6	4,10
MOERBEKE	5	1,79	31	223	4	5,24
IEPER	5	6,06	31	260	8	7,05
AARTSELAAR	5	0,50	16	131	5	2,95
BRAKEL	5	2,57	27	144	8	4,95
OVERIJSE	5	2,01	27	161	8	5,43
ZEMST	5	1,93	36	259	8	7,05
BORGLOON	4	2,29	28	132	9	4,95
RIJKEVORSEL	4	2,08	30	211	9	6,57
<u>BEVEREN</u>	4	6,63	31	<u>382</u>	5	7,33
JABBEKE	4	2,36	27	233	8	5,90
ESSEN	4	2,08	28	175	6	4,76
BEERSEL	4	1,30	29	97	7	4,14
NIEUWPOORT	4	1,33	29	318	4	5,52
DESTELBERGEN	4	1,14	24	188	4	3,43
ZUIENKERKE	4	2,09	22	223	4	3,90
ZOUTLEEuw	4	1,91	27	233	7	5,57
HEUVELLAND	4	3,83	32	163	7	5,76
HOESELT	4	1,21	14	88	6	2,48
TONGEREN	4	3,48	24	206	6	4,57
MALDEGEM	4	3,74	32	183	7	5,76
DENTERGEM	4	1,02	18	105	2	1,62
TREMELO	4	0,82	28	141	1	2,95
OLEN	4	0,87	32	159	7	5,76
LINT	4	0,21	10	71	5	2,48
LOKEREN	4	2,50	30	253	5	6,38
DUFFEL	4	0,84	22	229	7	4,90
HAMME	4	1,46	27	181	4	4,10
LO-RENINGE	3	2,20	25	193	4	4,10
RUISELEDE	3	1,06	22	96	6	3,14
SINT-GILLIS-WAAS	3	1,92	26	181	6	4,76

WICHELEN	3	0,79	27	198	6	4,76
HOVE	3	0,20	18	121	6	2,95
PEPINGEN	3	1,19	26	116	5	4,29
DIKSMUIDE	3	4,85	28	290	8	6,38
WAASMUNSTER	3	1,01	27	196	5	4,76
BOORTMEERBEEK	3	0,59	26	142	5	4,29
HEIST-OP-DEN-BERG	3	2,70	31	156	7	5,76
LIER	3	1,55	27	351	6	6,67
STEENOKKERZEEL	3	0,73	23	160	5	4,10
ZANDHOVEN	3	1,24	29	236	8	5,90
VLETEREN	3	1,17	27	162	2	3,43
ICHTEGEM	3	1,33	28	143	6	4,29
WELLEN	3	0,78	19	151	5	3,43
EEKLO	3	0,86	31	189	6	5,43
HAACHT	3	0,87	26	153	6	4,76
LENNIK	3	0,88	23	117	4	2,95
ZOMERGEM	3	1,08	31	188	7	5,76
GEEL	3	3,05	36	228	10	7,24
SINT-NIKLAAS	3	2,32	27	174	6	4,76
HEERS	3	1,46	21	133	4	2,95
HERENT	3	0,89	33	139	8	5,62
AALTER	3	2,21	28	281	5	5,71
GRIMBERGEN	3	1,03	23	233	8	5,24
DAMME	3	2,36	26	201	6	5,24
IZEGEM	3	0,67	20	106	3	2,29
WOMMELGEM	3	0,33	19	163	4	2,76
SINT-KATELIJNE-WAVER	2	0,90	26	126	6	4,29
WEVELGEM	2	0,94	26	242	4	4,57
BEKKEVOORT	2	0,90	24	115	5	3,62
LONDERZEEL	2	0,88	26	158	7	5,10
GENT	2	3,69	34	344	9	7,52
KORTRIJK	2	1,88	35	267	8	7,05
BERLAAR	2	0,57	20	150	0	2,76
KRUIBEKE	2	0,77	27	243	5	5,24
NIEUWERKERKEN	2	0,51	10	124	1	1,62
TORHOUT	2	1,00	29	147	6	4,29
WETTEREN	2	0,81	31	177	8	6,10
NINOVE	2	1,61	29	190	7	5,10
GALMAARDEN	2	0,77	25	154	7	5,10
DENDERMONDE	2	1,22	27	238	6	5,24
KEERBERGEN	2	0,40	19	112	4	2,29
DEERLIJK	2	0,36	25	182	5	4,76
SINT-TRUIDEN	2	2,28	23	205	6	4,57
DEINZE	2	1,56	25	213	6	5,24
TIENEN	2	1,47	33	314	9	7,52
SCHELLE	2	0,16	24	197	7	4,43

DILBEEK	2	0,83	25	178	4	4,10
MEERHOUT	2	0,72	22	121	5	3,62
NAZARETH	2	0,69	18	249	5	3,90
KRAAINEM	2	0,11	9	113	3	0,95
KAPRIJKE	2	0,65	23	178	4	3,43
KOEKELARE	2	0,72	21	57	5	3,14
ZINGEM	2	0,44	27	236	7	5,57
WEMMEL	2	0,16	22	149	3	2,29
ZOTTEGEM	2	1,04	27	142	8	4,95
GAVERE	2	0,57	24	214	5	4,57
ALVERINGEM	2	1,44	25	181	4	4,10
WIELSBEKE	2	0,38	21	141	2	2,29
ZONNEBEKE	2	1,12	27	135	3	2,95
MEISE	2	0,58	21	199	5	4,10
SINT-PIETERS-LEEUEW	2	0,66	23	134	5	3,62
MENEN	2	0,53	22	160	4	3,43
ROOSDAAL	2	0,35	23	152	5	4,10
BOECHOUT	2	0,33	20	123	5	3,62
AALST	2	1,25	30	249	7	6,24
PUTTE	2	0,55	26	106	6	4,29
LAARNE	2	0,50	25	208	4	4,57
LOCHRISTI	2	0,93	25	177	4	4,10
SINT-LIEVENS-HOUTEM	2	0,41	19	91	3	1,14
MAARKEDAL	1	0,67	25	115	7	4,62
ZELZATE	1	0,20	21	217	0	3,24
LICHTERVELDE	1	0,37	18	94	4	1,81
AFFLIGEM	1	0,25	25	185	6	4,76
TEMSE	1	0,56	26	198	8	5,43
POPERINGE	1	1,65	30	163	6	5,43
ERPE-MERE	1	0,47	24	139	6	3,62
RIEMST	1	0,79	31	150	7	5,76
MELLE	1	0,21	21	158	4	3,43
ALKEN	1	0,37	19	134	6	2,95
WORTEGEM-PETEGEM	1	0,55	22	200	5	4,57
LEDE	1	0,38	27	144	5	4,29
BAARLE-HERTOG	1	0,10	23	88	6	3,14
SINT-AMANDS	1	0,20	25	164	6	4,76
ARDOOIE	1	0,43	13	120	4	2,29
MIDDELKERKE	1	0,92	30	232	7	6,24
BOOM	1	0,09	19	131	5	2,95
ZWEVEGEM	1	0,74	36	251	6	6,38
ZULTE	1	0,38	25	134	7	4,62
SINT-LAUREINS	1	0,86	20	281	1	3,71
LEBBEKE	1	0,31	23	197	4	3,43
ZELE	1	0,36	24	143	0	2,29
KORTEMARK	1	0,58	24	126	7	3,95

INGELMUNSTER	1	0,16	13	51	0	1,14
ASSE	1	0,50	24	205	8	5,24
GOOIK	1	0,38	30	98	2	3,14
OOSTERZELE	1	0,41	26	181	6	4,76
SPIERE-HELKIJN	1	0,10	17	203	0	2,57
LIERDE	1	0,25	27	106	6	4,29
OPWIJK	1	0,18	19	132	2	1,62
LOVENDEGEM	1	0,17	24	152	4	3,43
WAREGEM	1	0,39	31	199	4	4,76
BEVER	1	0,17	14	80	1	1,14
KONTICH	1	0,20	24	114	6	3,62
RUMST	1	0,16	21	225	6	4,57
ROESELARE	1	0,48	19	160	5	3,43
ASSENEDE	1	0,61	26	285	3	4,38
ZWALM	1	0,23	27	214	8	5,90
WERVIK	1	0,28	23	134	4	2,95
STADEN	1	0,26	17	100	2	1,62
HERZELE	1	0,26	27	106	6	4,29
HERNE	1	0,23	23	117	6	3,62
MOORSLEDE	1	0,18	13	78	1	1,14
VEURNE	0	0,46	27	219	4	4,57
MERCHTEM	0	0,18	19	153	5	3,43
KUURNE	0	0,05	27	212	8	5,90
MACHELEN	0	0,05	27	159	5	4,76
HOOGLEDE	0	0,16	22	91	5	3,14
LENDELEDE	0	0,05	14	60	0	1,14
LANGEMARK- POELKAPELLE	0	0,20	21	92	3	1,81
HOREBEKE	0	0,04	17	85	2	1,14
KRUISSHOUTEM	0	0,16	21	189	4	3,43
HAALTERT	0	0,09	20	105	4	2,95
GISTEL	0	0,09	16	162	3	2,10
LANDEN	0	0,11	27	162	6	4,76
ZAVENTEM	0	0,05	30	170	3	4,10
KAPELLE-OP-DEN-BOS	0	0,02	21	150	4	3,43
ANZEGEM	0	0,06	30	213	4	5,24
MEULEBEKE	0	0,04	11	53	0	1,14
NEVELE	0	0,05	27	176	5	4,76
EVERGEM	0	0,04	25	306	3	4,86
TIELT	0	0,03	19	106	6	2,95
WEZEMBEEK-OPPEM	0	0,00	13	114	3	1,62
LEDEGEM	0	0,01	5	132	4	1,62
GINGELOM	0	0,02	19	147	1	1,62
EDEGEM	0	0,00	24	167	6	4,10
PITTEM	0	0,00	20	73	2	1,81
OOSTROZEBEKE	0	0,00	17	58	1	1,14
DROGENBOS	0	0,00	1	57	0	0,48

HERSTAPPE	0	0,00	1	53	0	0,48
MESEN	0	0,00	6	19	0	0,00